

ՎԻԼՀԵՄ

ԿԱՄ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ՆԵՐՈՂԱՄՏՈՒԹԻՒՆ

(Տես յ'էջ 419)

ԳԼՈՒԽ Դ.

ԿՈՄՍՆ ԱԿՈՒԱՎԱՎԱ

ՅԱՋՈՐԻ որ առաւօտեան երբ դասուողք կը նստա-
նային Յրիշտէի դասարանը, և յատեան կը հոյէին
Վիլհէմ Վլադեսլաւ կոմսը, նոյն ժամանակին՝ չքեղ զա-
նաւորակ մի, շրջապատեալ պայծառազնեամ ուղեկից
ծառանքեր և ձեռաորներ, կանգ առաւ Վանդէր Օպըս-
տընտէն պալատին դրան առջև։ Առան առաջին նա-
րուածին՝ դռան իր լիստանց վրայ լըջուեցաւ՝ ցոյց տա-
լով Վիլհէմի փառալուրջ բնակարանին սխտը նախազա-
ւիթը։ Տեսուչի՝ որ քանի մը ծառայից կնա շուտով
ներկայացեր էր աղետական եկաւորներն ընդունելու,
յարգութեամբ ծոցեալ զհաւորակներն առջև, բայց
զենքն այլադունած և սովորյալ էր. թերեւ իւր սրտի առ-
նաճառութեան պատճառաւ էր զինքն զծաղրութեան
փոփոխուեցն, բայց կարծես ուրիշ պատճառ մ'ալ ու-
նէր, որով իւր ստրուստին և մտաւանդութիւնն կ'աւել-
նար։ շանջցած էր եւս Ակուսվիւա կոմսին ծառայից
ստորադը, և այդ պարունին ներկայ պարագայից մէջ ե-
րեւանի՝ շարագոյժ ճոր աղբորից նշան մի կը թուէր ի-
րեն։

Փառնաւորակին դուռը բացուեցաւ, զարմացման մէջ
զանոսած ծառայից առջև, և Ակուսվիւա կոմսն վրայ
իջաւ։ Բարեկցեալս եւս զգրն առջևի՝ աստիճանները, և
նպարտ ձայնով կրամայից անսլին որ առաջնորդէ իրեն
Աւրիսիայի սենեակը։

— Տերուհիս զեռ ընաւ տեղեկութիւն լուսի, տէր իմ,
մեր պալատեան մասին, յանդգնեցաւ ըսելու ձերունի
Յովսէփի. աքզիւզ կը ներէ՞ք ինձ որ զնա՞մ իմաց տամ...
— Փեղիք հրամայածս կատարէ, վրայ բերաւ աստեղ-
նով Ակուսվիւա կոմսն, առջևս ընկիր և ասար զիս Վլա-
դեսլաւ կոմսուհայն մաս։

— Տէր իմ, պատասխանեց ձերունին՝ քաշալբուռե-
լով իւր աւերբուն վրայ տնեցած սիրոյ զգրութենէն,
բարեկամեցէ՛ք շնորհելու ինձ ժամանակ միայն իմաց
տալու մեր գաղութաւ։

— Իբրբ, միտեաց կոմսն՝ սպաննուեաց մե. մ'ալ ա-
ւելցրնելով, մտածէ, յիշէ թէ որո՞նք կնա կը խօսիս։

— Ակուսվիւա կոմսին կնա կը խօսիմ, վրայ բերաւ
Յովսէփի՝ ուղղածից կանգնելով տեսակ մի նպարտ-
ութեամբ. և այս պատճառաւ Չիւր Միծութիւնն պէտք
է որ զիտնայ թէ իմ աղետական և արժանապարզ ախ-
րոյն Վլադեսլաւ կոմսին բացակայութեան ժամանակ՝
միայն ամենազին և մեծարգոյ տիրուհիս Աւրիսիա կա-
րող է կրամայից այս տան մէջ։

Այսպիսի զիմադրութենէ և խոցերէ տանի դէ-
պուտելով Ակուսվիւա կոմսի՝ կրամայից իւր ծառաներուն
մէկդի ընելու Աւրիսիայի ծառաները, որք իւր առջև
իրբն պատնէջ կեցեր էին. և քանութեամբ մտաւ տան
մէջ։ Այն տանն Յովսէփ վախճալով զօրժոյն վառ կե-
տեանքէն՝ առջին ինկաւ, և որչափ կը ներէր իւր ծե-
րութիւնն՝ շուտով օրէորդ կոմսուհայն սենեկաց կազմը
զինքն, և իմաց տուաւ իրեն կոմսին դալուստը և կնա-
զիպած զէպքը։

Աւրիսիայն առաջուց վախճով կը դուշակէր դժբախտա-
բար այս այցելութիւնը։ Պատարաստուելու ժամանակ
շունչեցած՝ ծառայ մի սենեկին դուռը բացաւ և իմաց
տուաւ Երթին Միծութեան Ակուսվիւա կոմսին դալը։
Աւրիսիայն զինքն տեսնելով՝ սոց յարաւ. և արեւն յանձ-
նարարական առջից մ'ընելով առ Առաւուսած, նստաւ
նախադատութեամբ, ձեռքով բազմոյ մի ցոյց տալով
կոմսին։ Կոմսն զեռ նախարարած չէր այն աստիճ-
յուսկանէն՝ զոր տնեցեր էր Յովսէփի քաշալբեամբ
զէմ զնեղուն պատճառաւ, զոր ինքն իրբն նախաժող-
կը կամարէր. առաքի նազիւ թէ իրեն ընծայուած աթո-
ռին վրայ բազմեցաւ։ զգլխաւ նշանով ցոյց տալով ձեռ
տեսուչի՝ ըսաւ։

— Դո շատ զարմացեր եմ մեր ծառայից լըջութեան
վրայ, զնեղուէ՞ք իմ, և շատ զօն կը լինիմ որ քարե-
կանիք պալատից զմիջ մեր տեսին ներկայութենէն՝ յա-

առջ քան իստիք բանալու ինչ բանի համար որ եկած
եմ այս տեղը :

— Եթէ ձեր ինձ հաղորդելիքն այնքան մտերմական
է, պարոն կոմս, վայրկեան մի կրնամ հեռացնել այս
հաստատարի՝ ծառայն : — Յետոյ դառնալով դէպ 'ի
ծիրարին՝ « Աղաւ թող զմից, աւելցուց օրիորդ կամ՝
առնիք, ազատ թող զմեզ, քարի Յովսէփի. պարոն կոմսն
ինձ հետ առանձին կ'ուզէ իտիլ » :

— Այդ չէ ուզածս, օրիորդ, վրայ բերաւ կոմսն,
տեսնելով որ Յովսէփի քայլ մ'առաւ դէպ 'ի դռնը՝
դռնաւ երեւելու համար. այս ծիրան լրբութիւնն այն
աստիճանի հասած է՝ որ դուք այլ ևս չէք կարող զիջը
ձեր տան մէջ պահել :

— Ինչպէս, հարցուց օրիորդն ցտալից զարմանքով,
ես չեմ գիտեր ինչ նպատակաւ եկիք էք դուք նորա բա-
ցակցութեան միջոց նորա տունը, այսպիսի տխրաւիթ
պարագաներու մէջ, բայց քնաւ յանձնառու չեմ կարող
լինել Յովսէփի անէս հեռացնելու, և զբիւսկելու նորա
մտաւոյն ծառայութիւններն :

— Դուք չէք գիտեր, օրիորդ, թէ ինչ նպատակաւ ե-
կած եմ ձեր մօտ, պատասխանեց Աղաւախովս արեւ-
մտեակնան նեղարտութեամբ, բայց դուք անշուշտ լաւ
գիտէք որ ես ձեր մօրեկայսն եմ և դուք իմ քերորդին
էք : Հայրերիդ՝ այնպիսի եղբորս մի համար՝ որոյ վրայ
մեզի իտիլն աւելցող է, կը գտնուի այնպիսի զարեւու-
րելի կապահանաց երթարկում, որ...

— Ինչ կայ ուրիշ, պարոն, գուցէ Արցիսիա դառն
ցաւով՝ սրբելով արաստուց քանի մի կաթիլներ :

— Այս կայ, ուրիշ, քերորդիդ իմ, որ ես եկած եմ
մեզ համար՝ առաւելորդելու մեզ իմ պաշտօն ընտանեկան
համար, մինչև որ դատաստանը վերջնայ. որովհետեւ
տակից վերջը Վազգէտու կոմսին տունն այլ ևս արժանա-
թոք ընկալարան չէ կարող լինել իշխան իւշեյն-Լալլեզի
թոռան,

— Ձեր մեծութիւնն կը մտանայ, վրայ բերաւ ծանր
կերպով օրիորդն, որ Վազգէտու կոմսն եթէ անձեղ լինի
և եթէ յանցարար, սակայն միշտ իմ նայրս է : և եթէ
Առաքելի կամեն է որ նա իւր պատուոյ տխրութիւնը կոր-
սընցնէ, սակայն երբեք չի կրնար կորսուիլ իւր կուռմա-
քոր Երկրից իրեն շնորհած : Ուստի լաւ գիտէք, պա-
րոն կոմս, որ եթէ վայրկեան մի զարիւր այս ընկալարան
ինձի պաշտած տուն լինիլէ, միակ ընկալարանն ուր կա-
րող պիտի լինիմ ես առանձնանալ արժանապէս՝ պիտի
լինի Վազգէտու կոմսին քանիս :

— Հասա սիրուն զգացման խօսքիք եմ այդ ամենն, քեւ-
նորդիդ իմ, պատասխանեց կոմսն՝ նպարտ և ներշա-
կան կերպով. բայց Նորին Պաշտօնութեան Աբայի դժ-
գոյն կամը այս է՝ որ դուք եւս հոգողութեան և խնամ-
կալութեան ներքեւ պիտի գտնուիք՝ մինչև որ Վազգէտու
կոմսին դատաստանն աւարտի. և ես եկած եմ խնդրելու
մեզիդ՝ որ համակամից այս կարգադրութեան :

— Քանի որ նայրս ողջ է՝ Աբայի դռան երբեք իրա-
ւունք չունի գիտնալ և հեռացնելու : և սպք կարգադրու-
թիւնն զոր դուք բերիք էք ինձի, պարոն կոմս, ուրիշ
բան չէ կարող լինիլ բայց եթէ խաբութեան մի հետեւ
անիք :

— Խաբութեան մի, օրիորդ, սաղցած կերպով կրկն-

եց կոմսն. դէմ մի դնէք, ես զօրաւոր եմ. և եթէ դուք
նոյն իսկ այսօր ինձի հետ գալու յանձնառու չլինիք՝ ձեր
մերժելուն հետևանքները պիտի կրէք :

— Առաւած պիտի լինի, պարոն իմ զաշտպան : Գի-
տեմ ես ինչ է ձեր մտադրութիւնն. լաւ ժամանակէ վեր
կը փափագէիք իմ ժառանգութիւն և ընտանեացս հո-
խութիւնները մեզ բերել : և այժմ ազուտ քաղել կ'ու-
ղէք իմ և իւր թշուառութիւնն. բայց դուք ալ լաւ գիտ-
ցէք որ նարի եղած տանն պիտի կարենամ ես ալ զան-
գառներս հասցնել աղքատի դատելից առջև, և Աբայա-
կան վեհապետութեան առջև ամբաստանել ձեր շահաւի-
րութիւնն և հաշմանքները :

Կոմսն այս խօսքերս լսեց բորբոքեալ քաղութեամբ,
որք այնքան ընդհիտ իւր առջև և կը գնէին իւր գաղտնի
մտածութիւններն և բնաւօրէթները. բայց լոյսայ ինչ-
զինքը զաղել, և իւր կատաղութեան կրքը ծագածու-
թեան զաւով ծածկելով, ըսաւ.

— Ա՛հ, լաւ բարձրէ Եթ թուիք, քերորդիդ իմ, և կար-
ծեք թէ ընաւ քանի տեղ չէք դնիք այն ազգականութիւ-
նը՝ որ զմեզ կը կապէ : Կարծես թէ կը վարե՞ք որ իմ
սասնս մէջ լաւ ազգայն պիտի չգտնէք : Խնամակալի և
մերժաւորագոյն ազգականի իրաւունքներու (անդերմ)
կրնամ զմեզ ազգաւով շահ որ մեկը պիտի վարտինք
ձեր հետ այն ամենայն ակնածութեամբ՝ որ պատշաճ են
ձեր աստիճանի և ձեր ազգականութեան. մեկը գիտեմ, օրիորդ,
թէ մեր և թէ ձեր ուղ լինիլ, և ետեւաբար դե-
տեմք շահ թէ ինչ է ձեր առ մեզ և մեր առ մեզ ունենա-
լէք պարտականութիւնն :

— Արեւիկն այնքան ակնուաթեմ կղէք դէպ առ իմ՝ որ
գիտ աշտա թողաք նայրին տանս մէջ, և թէ ձեր առ-
դեցութիւնն Աբայի դռնին առջև ի դոք գրեք՝ որ հա-
ւանի գիտ այստեղ թողուլ, և եթէ նարի է՝ ես ինքս մեզ-
նից կը խնդրեմ և կը պաշտամք որ այս շնորհք ինձ ք-
նէք :

— Ի նպէս կարող եմ, վրայ բերաւ Աղաւախովս նեղ-
նաբար, ինչպէս կարենամ շնորհել մեզ այն ինչ՝ որ գիտ
պիտի գրէք այսպես ինձի սիրելի քերորդույ մերկերկայու-
թիւնէն :

— Անգուց՝ զապան մ'էք, պարոն, գուցէ Արցիսիա՝
արտաստան կեղեղ վազգէտուց. բայց դիտե՛ք որ ձեր
անիրաւ պատմականք և ոչ միս յանձնառու պիտի լինիմ
կատարելու. քանութիւնը միայն կարող պիտի լինի ստի-
պել գիտ թողուլ տունն և ծառայես :

— Ինչպէս որ կը կանչեք, քերորդիդ իմ :

Այս խօսքերս իրիտիւմ ամբողջ զարթելով՝ ստաց եղաւ
կոմսն, և ձայն տուաւ իւր ծառայից, որք նախասենեակը
կը գտնուէր. պատուէր տուաւ իրենց օգնելու օրիորդ
կոմսուհայն՝ որ սենեկէն արտա ելնէ : Արցիսիա ազատու-
րանց քիչ մ'անձնակցէ : Իւր ծառանքներն թաղմթիւց
իւր յորս կողմը պատնեցի՝ մեզիք վանելով կոմսին սպա-
սաւորները և դիմելով աշտպանելու դիրք բռնեցին : Բայց
օրիորդն՝ նկատելով նոցա սակաւաւորութիւն և զեւտար
հասակներն, վախաւոր դիրքն անհասարար և քուլարովին
անյալող կուռի մը վառագի մէջ գնել, ըսաւ որ թողէք
զիս, սիրելի քարեկաններ, ըսաւ, Առաւած թող պիտի
լոյտայ՝ որ ամբողջութեան յաղթանակէ : Այս խոս-
քերս ըսելով՝ պատուիրեց նոցա որ հեռանան, և մտաւք.

սեպ սուշտակ վերնազգեստ մի բերել տալով փաթու-
թից ինքզինքը և պարտատուեցաւ կոմսին նետ իշնելու-
ն ։ Ատուած վրայ է ։ Ըսաւ , որ միայն բռնութեան տեղի
կու տամ ։ Կոմսն արձամարտեց ժպտեցաւ , և իւր
թիւք ներկայացուց օրիորդին՝ աննշուղտ իշնելու հա-
մար . քայքայեալ մերժեց ։ Գուռը քայքայեալ աստիճանաց
վրայ , որոց առջև կը սպասէր զահաւորակն Ակուսվի-
վային և նորա քեռիդուստրն ։ Այն վայրկեանին որ Աւստի-
սիա կուռքին մէջ պիտի մտնէր , ախուր կերպով ձեռքը
դէպ իւր ծառաները շարժելով իբրեւ ի նշան հրամշտի ,
(որք լսելով հետեւի էին իրենց օրիորդ տիւրուհոյն) , և
աւաւ յանկարծ բարձրահասակ կրօնաւոր մի , երեսը թու-
րովովն ծածկած լայն վեղարի մը ներքեւ , ներկայացաւ
աստիճանաց առջև , և էր նոյն ինքն Հայրն Օղանդինի ։
Օրիորդը կոմսուհին շուտով գինջը ճանչցաւ . իսկ տեսուչն
աւրախութեամբ ճիշտ մարմնակցեց ։

— Ո՞ր կ'երթաս , դուստր իմ , հարցուց կրօնաւորն ։
— Տեսէ՛ք , Հայր իմ , որ ես զո՞ք կը գնամ տնիքաւ հրա-
մանի մը , որ խորամանկութեամբ ասացուեց է Աւստի-
գրանէն . որով կը պարտաւորուիմ թողլու տունս և հետեւ
սեւեռ պարսն Ակուսվիվա կոմսին , որուն յանձնառած է
ինչ վրայ հսկելու ։

— Կեցի՛ր , որդեակ իմ , և մտի՛ր դարձեալ տունդ . քեզ
հարկ է այստեղից առելի նետու գնալ . այս պարտն մըս
ամենևին իրաւունք չունի ։

Աւստիսիա զարմանաց տկնաբէ մի ձգեց կրօնաւորին
վրայ , որ կը յայտնէր իւր ունեցած յոյսը ։ Ակուսվիվա
վայրկեան մի շփոթեալ ծնունդ տնիքաւ արտաստուած
խաղաղեմ , քայլ մ'առաւ դէպ յառաջ և իշխանական
կերպով խնդրեց օրիորդ կոմսուհին՝ որ զահաւորակը
մտնէ ։

— Պիտի չմտնէ , պատասխանեց Հայրն Օղանդինի ,
իւր տուն մէջ պիտի մնայ ։

— Ո՞վ էք դուք ուրեմն՝ որ ընդդէմ կը կենաք Կորին
Պայծառութեան Աւստի գերին հրամանաց ։

— Զեղի՛ր ինչ , Ակուսվիվա կոմս . իմ այստեղ գալս
ուրիշ բանի համար չէ , քայքայեմ արգելք լինելու ձեռ
տնիքաւ պահանջանաց ։

— Անիմա պահանջանաց . իմացէ՛ք ուրեմն որ ես իբրեւ
մօրքեւայր եմ իբրեւ ինամակալ իրաւունք ունիմ այս օ-
րիորդին վրայ՝ սորա նոր քանտարկութեան ժամանակ ։

— Իրաւունք . ոչինչ են . նորա Հայրն զատապարա-
տուած չէ ։

— Պիտի լինի . . .

— Պիտի լինի՛ր՝ դուք կ'ըսէք . և դուք շատ յանգուզն
էք , պարոն կոմս , և միանգամայն շատ անգութ ։ Ման-
ք էք դուք ուրեմն Ամենակալին զաշտեաց խորը , որ կը
համարձակիք այդպէս վճռելու . քայքայ սպառեալ նախկին
համարելով նաեւ որ ես զատապարտուի , սակայն երբեք
նորա դուստրն ձեռ խնամակալութեան պիտի չենթար-
կուի ։

— Ո՞վ քուս ձեզ ։

— Ինքն . . . իւր Հայրն . . .

— Ուրեմն ո՞րոն պիտի յանձնուի ։

— Ինչ . . .

— Զեք . . . քայքայ դուք ուրեմն ո՞վ էք ։

— Կուսուչն տեսնել , կոմս Ակուսվիվա . մօտեցի՛ք ա-
րեւն այս տեղ և նայեցէ՛ք . . .

Կոմսն քնակաւ բերամը երկու երեք քայլ դէպ ի կրօ-
նաւորը գնաց , որ միայն իրեն տեսանելի լինելու ջափ՝
բացաւ իւր վեղարաւորեալ դէմքը ։ Ակուսվիվա հազիւ թէ
նշմարեց՝ ետ փախաւ՝ աստիճակ ճիշտ մ'արձնելով . և ա-
ռանց քառ մ'արտաբերելով՝ ձգեց ինքզինքը զահաւորակին
մէջ , և նշան առաւ իւր խորին եւս դատնալու ։

Ոչ Աւստիսիա և ոչ նորա ասն մէջ զանուանեան տեսած
չէին շօրն Օղանդինի դէմքը . ամէնքն իրարու երես կը
նայէին զարմացած . իսկ օրիորդ կոմսուհին չէր գիտե-
րնչ կերպով իւր երախտագիտութիւնն յայտնէր այն առ-
ձնաւորութեան որ այսպիսի անակնկալ կերպով ազա-
տեց զինքն ամենամեծ վտանգէ ։

(Շարայարնի)

